

Španělské cukrovarnictví v meziválečném období

SPANISH SUGAR INDUSTRY IN INTERWAR PERIOD

Tereza Hrušková – Vysoká škola ekonomická v Praze

Článek rozebírá význam cukrovarnického průmyslu ve Španělsku. Zkoumá jednak začátky jeho vývoje, zejména se však soustředí na dvacátá a třicátá léta 20. století; popisuje španělskou cukerní produkci a zapojení do obchodu s touto komoditou z globálního i tuzemského pohledu.

Cukrová řepa a cukrová třtina

Evropské cukrovarnictví se od počátku 19. století rychle rozvíjelo, hlavní surovinou tohoto průmyslu byla cukrová řepa. Před první světovou válkou bylo ve světě 45 % cukru řepného původu a 55 % třtinového, v Evropě ve většině zemí dominovala na začátku 20. století produkce řepného cukru (1), bylo jej až 99,8 % z celkem vyrobeného cukru. Zbývající množství bylo vyrobeno z cukrové třtiny právě ve Španělsku (2).

Předválečná Evropa vyráběla mezi lety 1909–1913 až 42 % světového cukru a také ho ze všech kontinentů nejvíce vyvážela. Po první světové válce však celosvětová produkce cukru z cukrové řepy i vývoz komodity poklesl (2). Naopak využití cukrové třtiny pocházející z jiných částí světa vzrostlo – docházelo totiž k technickému zdokonalování i nacházení nových odbytíšť pro cukr z této rostliny (1).

Cukr ve Španělsku

Španělsko pěstovalo jako jediná evropská země v průběhu historie obě cukerní plodiny – tedy cukrovou řepu i třtinu. Cukrová třtina zde začala být pěstována už přibližně od 8. století Arabů (3), tedy přibližně o více než tisíc let dříve, než se v Evropě začal ve větší míře rozvíjet cukrovarnický průmysl.

Španělsko se později řadilo mezi koloniální velmoci a třtinový cukr získávalo po určitou dobu především z nich, například z Kuby, která se na konci 19. století vymanila ze španělské koloniální nadvlády (4, 5). Když Španělsko ztrácelo své kolonie, muselo nutně začít intenzifikovat pěstování a výrobu cukru na svém vlastním území, tedy budovat svůj vlastní cukrovarnický průmysl, a muselo využívat také cukrovou řepu, stejně jako ostatní evropské země (6). První cukrovar zpracovávající cukrovou řepu na španělském území byl otevřen roku 1877 (tedy jen o málo později než v jiných částech Evropy), konkrétně v obci Alcolea, nacházející se blízko města Cordoba (7). Počet cukrovarů relativně rychle stoupal, například roku 1903 jich fungovalo ve Španělsku již 66 (3).

Země zachovávala za první světové války neutralitu. Tento přístup mohl potenciálně vést k větším ziskům místního průmyslu, ale vláda tuto možnost ztěžovala zaváděním nejrůznějších

regulací či jiných administrativních opatření. Jako jeden z příkladů takovéto politiky lze uvést nastavení cenového stropu na prodej cukru, který byl zaveden roku 1918. Realizace tohoto opatření znamenala pro španělské výrobce snížení produkce. V roce 1911 byla španělská souhrnná výroba přibližně 155 tis. t, ale v letech 1914–1919 bylo již průměrně vyprodukováno pouze asi 120 tis. t cukru ročně. Nesnižovala se jen výroba, ale samozřejmě také pěstování obou cukerních plodin, řepy a třtiny (8).

Dovoz cukru do Španělska na začátku 20. století téměř neprobíhal (tuto skutečnost lze vysvětlit z mnoha pohledů, jedním z nich je možnost označit Španělsko jako do značné míry soběstačnou zemi v tomto ohledu), mezi lety 1916 a 1919 ho bylo dovezeno celkem přibližně 25 tis. t. Importován byl například z oblasti Karibiku. Na přelomu let 1914 a 1915 Španělsko naopak exportovalo přibližně 20 tis. t cukru, který proudil především do Portugalska či Velké Británie (8).

Španělská produkce cukru v meziválečném období

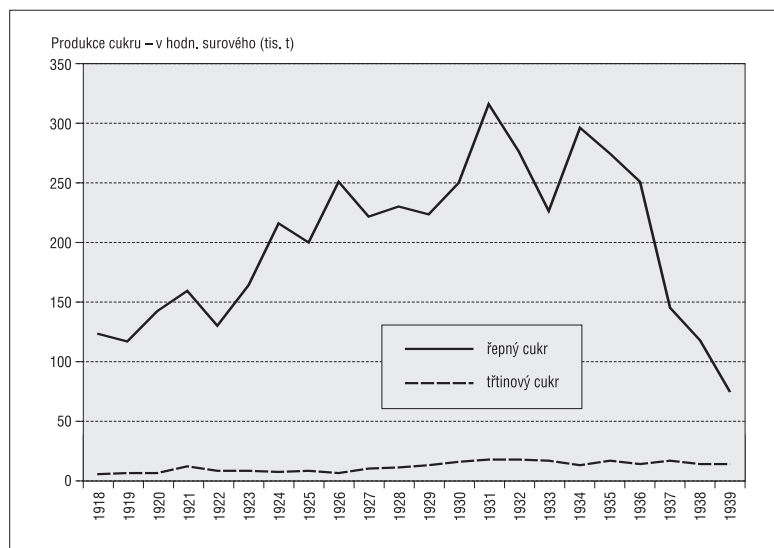
Na konci první světové války muselo Španělsko řešit mnoho dalších problémů, ke kterým patřilo například zvyšování nákladů nebo problém nadbytečné výrobní kapacity. V letech 1923–1930 v zemi vládl diktátor Primo de Rivera a rovněž i během tohoto období byly prosazovány státní zásahy do hospodářství – konkrétně šlo např. o nastavování maximálních cen (včetně cen cukru), podporování monopolistického chování, omezování volné konkurence apod. (8).

Díky svému podnebí i v meziválečném období Španělsko pro výrobu cukru pěstovalo cukrovou řepu i cukrovou třtinu (9); cukrová řepa však byla v těchto letech dominantní – podíl její produkce byl vždy vyšší než 90 %, výjimku tvořily pouze roky 1937–1939. Podíl výroby cukru z cukrové třtiny byl během dvacátých let nižší než 10 % (většinou okolo 3–6 %) a postupně vzrostl během třicátých let na 16 % (8, 10).

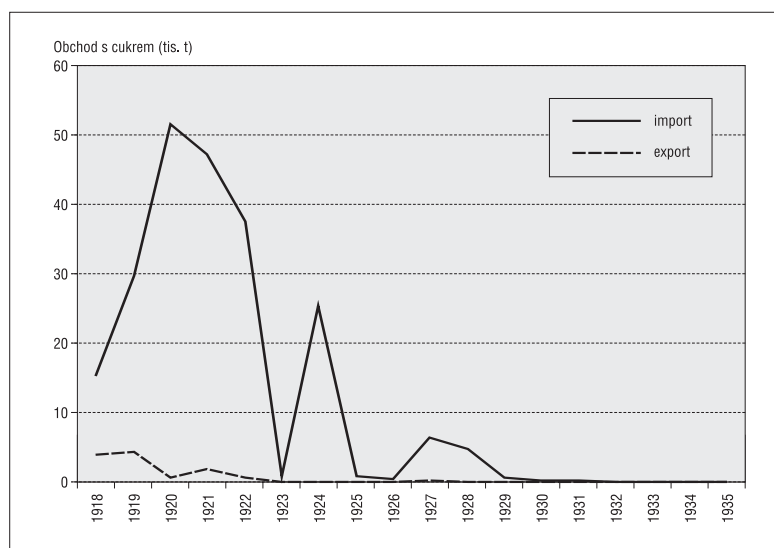
Obr. 1 zobrazuje španělskou produkci cukru v kampaních 1919/1920 až 1935/1936 – produkce je rozdělena na řepný cukr a třtinový cukr. Celková výroba cukru v zemi byla například roku 1924 srovnatelná s výrobou před první světovou válkou; místní spotřeba však byla vyšší, takže produkce ji nestačila pokrývat (11; rok 1925).

Druhá polovina dvacátých let v téměř celé Evropě znamenala pokles výroby cukru a ani Španělsko nebylo výjimkou – pokles produkce zde proběhl v kampaních 1925/1926 až 1927/1928 (11; roky 1926, 1927, 1928). V následujících dvou letech (1928 a 1929) naopak proběhlo mírné zvýšení výroby, například také díky světové výstavě, která se konala v Barceloně a zaznamenala velký zájem ze zahraničí v podobě mnoha návštěvníků. Španělsko

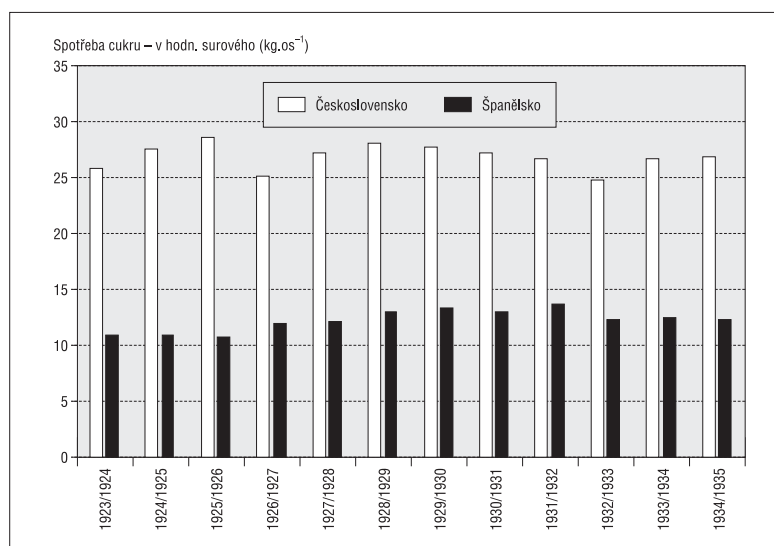
Obr. 1. Španělská produkce cukru v letech 1919/1920–1935/1936 (11)

Obr. 2. Import a export cukru ve Španělsku v letech 1918–1935 (8)

Obr. 3. Spotřeba cukru – srovnání ČSR a Španělska 1923/1924–1934/1935 (11)

i přes mírné navýšení výroby dováželo cca 40 tis. t cukru na pokrytí své spotřeby (11; rok 1930).

Během kampaně 1930/1931 byla výroba opět o něco vyšší (11; 1931) – roku 1931 bylo dokonce vyrobeno rekordní množství cukru (konkrétně téměř 334 tis. t celkem) a jednalo se o maximální produkci na následujících dvacet let (8).

Po roce 1931 docházelo několik let spíše k hromadění zásob a postupnému snižování produkce (11; 1932, 1933). Další větší pokles nastal na konci třicátých let; z velké části bychom mohli tento velký propad připsat španělské občanské válce probíhající v letech 1936–1939. Informace o produkci či zásobách cukru (a jiných komodit) byly však v některých obdobích zmíněného konfliktu značně omezené, což brání verifikaci daného přesvědčení (11; 1937).

Během třicátých let bylo v zemi zavedeno několik dalších regulací, které situaci ve španělském cukerním průmyslu ztěžovaly. Kladly si většinou za cíl v cukrovarech snížit zásoby či zvýšit cukerní spotřebu. Jedno z opatření například zakazovalo pěstovat cukrovou řepu na místech, kde tato činnost dosud neprobíhala (11; 1935). V roce 1935 bylo omezeno zakládání nových cukrovarů (zpracovávajících cukrovou řepu i třtinu) a jakékoli jejich přemísťování či jiné změny – všechny podobné kroky musely být schváleny třemi ministerstvy, a to konkrétně ministerstvem orby, ministerstvem průmyslu a obchodu a ministerstvem veřejných prací. Španělsko v tomtéž roce zřídilo Smíšenou rozhodčí komisi, která směla určovat nejen výrobu cukru, ale rovněž prosazovat opatření zvyšující spotřebu či kontrolovat cenu cukrové řepy (11; 1936).

Je nutno podotknout, že hospodářská krize, projevující se ve světě ve 30. letech, se Španělska příliš nedotkla. Na druhou stranu však ekonomické změny přinesl pád diktatury Prima de Rivery v roce 1930. Podobně i občanská válka probíhající na konci třicátých let. Před vypuknutím tohoto konfliktu byl španělský cukerní průmysl velice dobře organizován s odpovídající infrastrukturou. Ovšem občanská válka ho (a průmysl celkově) velmi postihla (8); stejně tak poté nastolení diktatury Francisca Franca.

Španělský obchod s cukrem v meziválečném období

Země se do celkového světového obchodu zapojovala, ovšem v relativně omezené míře; často se objevovaly tendence izolacionismu ve vztahu k ostatním evropským zemím. Španělsko bylo sice ve dvacátých letech spíše agrární zemí a pěstování cukrové řepy se zvyšovalo, ale přesto muselo např. cukr nebo obilniny v určitém množství dovážet (8).

Na obr. 2. jsou zobrazeny hodnoty španělského cukerního importu a exportu, konkrétně v letech 1918–1935; je zřejmá převaha importu nad exportem po většinu daného období. Dovoz této komodity byl nejvyšší v roce 1920. Celkový obchod s cukrem byl nejvyšší hned po válce a postupně spíše klesal.

Španělská spotřeba cukru v meziválečném období

V textu byla několikrát zmíněna spotřeba cukru ve Španělsku. Zajímavé je srovnání španělské spotřeby na osobu v kampaních 1923/1924 až 1934/1935 s československou spotřebou, které jsou zobrazeny na obr. 3. Z něj jednoznačně vyplývá, že v ČSR byla spotřeba během celého tohoto období přibližně dvojnásobná oproti španělské (11; 1926–1937).

Mezi výrobou cukru a jeho spotřebou existuje silná korelace. Čím více cukru je daným průmyslem vyprodukováno, tím je vyšší pravděpodobnost, že bude díky relativnímu dostatku spotřebováván. Je však rovněž nutné do této úvahy zakomponovat vyspělost dané ekonomiky jako celku; čím je průmysl, potažmo ekonomika státu vyspělejší, tím vyšší je také koupěschopnost obyvatelstva, což ovlivňuje celkovou spotřebu všech statků, tedy i spotřebních, jako je například cukr. Z těchto úvah rovněž vyplývá, že Československo bylo ve zkoumané době vyspělejší než Španělsko, minimálně co se týká kultury konzumace cukru. Výše popsaná úvaha však není jediným možným výkladem. Lze rovněž uvažovat vliv nacionalismu nebo způsob propagace cukrovarnických produktů aj.

Text je jedním z výsledků projektu Cukrovarnický průmysl jako opomíjený aktér mezinárodního obchodu v meziválečném období (Interní grantová agentura VŠE, projekt: F5/9/2017).

Souhrn

Španělské cukrovarnictví mělo v rámci Evropy nejen v meziválečném období značný význam; především jako jediná evropská země měla vhodné podmínky k pěstování cukrové třtiny (vedle cukrové řepy, která byla v Evropě rozšířená). Ve dvacátých a třicátých letech se však toto relativně významné odvětví muselo vyrovnávat s regulacemi, stejně jako ostatní sektory španělské ekonomiky. Rekordní produkce španělské cukrovarnictví dosáhlo v rámci meziválečného období v roce 1931. Před druhou světovou válkou v zemi probíhala španělská občanská válka, která měla na výrobu opět negativní vliv.

Klíčová slova: cukrovarnický průmysl, Španělsko, cukrová řepa, třtina.

Literatura

- LACINA, V.: *Krise československého zemědělství 1928–1934*. Praha: Ústav československých a světových dějin ČSAV, 1974.
- BALLINGER, R. A.: *A History of Sugar Marketing*. Agricultural Economic Report No. 197, February 1971.
- Descripción de la economía azucarera española. *Boletín de Información del Sindicato Nacional del Azúcar*. 14, 1960 (153), s. 29.
- MARTÍN RODRÍGUEZ, M.; MALPICA CUELLO, A.: *El azúcar en el encuentro entre dos mundos*. Madrid: Asociación General de Fabricantes de Azúcar de España, 1992, ISBN 84-604-3324-2.
- El cultivo de la remolacha azucarera en España. *Boletín de Información del Sindicato Nacional del Azúcar*. 19, 1966 (192), s. 41.
- En 37 provincias se cultiva remolacha. *Boletín de Información del Sindicato Nacional del Azúcar*. 7, 1953 (78), s. 4.
- Historia del azúcar: el siglo XIX*. Instituto de estudios del azúcar y la remolacha (IEDAR) [online].
- MARTÍN RODRÍGUEZ, M.: The Spanish Sugar Industry, 1914–1936. In ALBERT, B.; GRAVES, A. (ED.): *The World Sugar Economy in War and Depression, 1914–40*. London: Routledge, 1988, ISBN 0415001277.
- Caña de azúcar. *Boletín de Información del Sindicato Nacional del Azúcar*. 7, 1953 (83), s. 5.

- Producción de azúcar de remolacha, de caña y total en España. *Boletín de Información del Sindicato Nacional del Azúcar*. 15, 1961 (165), s. 5.
- Jednatelské zprávy Ústředního spolku československého průmyslu cukrovarnického – roky 1925–1937.

Hrušková T.: Spanish Sugar Industry in Interwar Period

Spanish sugar industry was of great importance within Europe, not only in the interwar period; mainly because Spain was the only European country that had appropriate conditions for cultivating sugar cane (apart from sugar beet that was widespread in Europe). During the 1920s and 1930s this relatively important sector had to deal with regulations, just as other sectors of Spanish economy. During the interwar period, Spanish sugar industry production reached a record in 1931. Before WW2, the Spanish Civil War took place, having a negative impact on the production.

Key words: sugar industry, Spain, sugar beet, sugar cane.

Kontaktní adresa – Contact address:

Ing. Tereza Hrušková, Vysoká škola ekonomická v Praze, nám. W. Churchilla 1938/4, 130 67 Praha 3, Česká republika, e-mail: tereza369@gmail.com

ROZHLEDY

F. O. Licht Commodity Analysis Přechod na ethanol by mohl zachránit cukerní trh před kolapsem (Switch to ethanol could save the sugar market from collapsing)

Ve zprávě jsou uvedeny údaje o vyrobeném cukru, spotřebě, exportu a importu pro jednotlivé regiony a země. Všechna data jsou označena jako „raw value“, tj. jako hrubá data, nevyhodnocená. Z nejzajímavějších jsou uvedeny vybrané hodnoty:

Světová bilance cukru (od října do září, mil. t)

Cukr	2017/18	2016/17	2015/16	2014/15	2013/14
Poč. zásoby	67,862	71,528	80,449	79,346	74,280
Výroba	191,402	178,448	174,221	180,710	181,485
Dovoz	67,341	67,686	71,974	64,363	63,888
Spotřeba	184,236	180,197	180,275	178,746	175,774
Export	69,204	69,862	74,841	65,225	64,533
Koneč. zásoby	73,165	67,862	71,528	80,449	79,346
Bilance	5,303	-3,666	-8,921	1,103	5,066

Světová výroba cukru podle regionů (od října do září, mil. t)

	2016/17	2015/16	2014/15	2013/14	2012/13
EU	16,875	15,051	19,174	17,109	17,420
Evropa	28,966	25,895	30,110	27,786	28,598
Afrika	12,192	11,255	11,371	11,294	10,964
Sev. Amerika	23,659	22,241	22,770	22,228	23,625
Jižní Amerika	46,197	48,139	42,444	47,386	48,680
Asie	60,891	61,795	68,841	68,471	67,072
Oceánie	5,530	5,348	5,425	4,302	5,243

Int. Sugar J., 2018, World Sugar Yearbook, s. 4–13.

Kadlec